

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.27.247115>

УДК 378.22.015.31:616-051:[502/504](043.5)

АЛЛА РАЗУМНА

ORCID: 0000-0002-5724-3279

Харківська медична академія післядипломної освіти, Харків, Україна

РОЛЬОВІ ПОЗИЦІЇ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті розкрито вплив рольових позицій «зрілої особистості», «кваліфікованого фахівця», «коуча (ефективного студента)», обраних викладачем-лікарем у взаємодії із студентами-медиками, на формування у них особистісно-професійної (метапрофесійної), фахової та навчально-професійної ідентичності. Показано, що актуалізація викладачем визначених рольових позицій у взаємодії із студентами дає їм можливість самоідентифікуватись як особистостям, майбутнім фахівцям-медикам, ефективним студентам через вікарне опанування конкретних практичних дій. Фасилітаційна підтримка викладачем актуалізації студентами релевантних рольових позицій сприяє самопідтвердженню їхніх відповідних ідентичностей.

Ключові слова: особистісна, фахова, навчально-професійна, рольові позиції викладача; особистісно-професійна (метапрофесійна), фахова, навчально-професійна ідентичності майбутнього лікаря

Постановка проблеми. Медична освіта в Україні забезпечує сферу охорони здоров'я висококваліфікованими кадрами, що активно протидіють новим загрозам здоров'ю людей. Професійна ідентичність фахівця в сфері охорони здоров'я є характеристикою професіонала, що обумовлює повноту взятої на себе відповідальності та суб'єктної готовності до вирішення найскладніших профілактичних та лікувальних завдань.

Для реалізації педагогічних завдань формування ефективного фахівця сфери охорони здоров'я у вищій школі вирішальне значення має постать викладача. Викладач вищої школи спрямовує педагогічну діяльність не тільки на опанування професійної компетентності, а й на становлення особистісної, професійної та навчально-професійної ідентичності у майбутнього фахівця. Формування професійної ідентичності студента відбувається у взаємодії з педагогом, який обирає значущі для такого впливу рольові позиції: «постає» перед студентом як «зріла особистість», «кваліфікований фахівець» в галузі, що викладає, як коуч, що демонструє дії «ефективного студента», окреслюючи ефективні способи опанування відповідного навчально-професійного змісту. Разом з цим, не завжди особистість викладача, її прояв у соціальній, професійній діяльності та міжособистісній взаємодії стає підставою для самоідентифікації студентів, які обирають інші моделі ідентичності. Постає проблема педагогічних умов продуктивного впливу викладача у релевантних рольових позиціях на формування професійної ідентичності студента.

Аналіз останніх публікацій. Диференціація рольових позицій викладача у психолого-педагогічних науках визначається на різних рівнях та підставах. Так, педагогіка вищої школи визначається розробленістю певних педагогічних підходів, що забезпечують вирішення важливих завдань освітнього процесу. Серед них найбільшу роль відіграють «особистісно-орієнтований» (О. Антонова, І.Бех, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, Ю. Фокін та ін.), «особистісно-діяльнісний» (Г. Атанов, В. Серіков, І. Якиманська та ін.), «компетентнісний» (С. Бондар, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Овчарук, Ю.Панфілов, О. Савченко, Б.Фурманець, та ін.), «студентоцентрований» (Т. Кудрявцева, Л. Остапюк, А. Савичук, І. Тимошенко та ін.), які потребують від викладача здатності діяти з відповідних рольових позицій. *Особистісно-орієнтований* підхід передбачає зміну характеру взаємодії викладача із студентом з авторитарно-ієрархічних на демократично-партнерські, *особистісно-діяльнісний* підхід спрямований на організацію навчально-пізнавальної діяльності студента як опанування навчальним змістом, *компетентнісний* підхід визначає інструментальний характер результату педагогічного процесу, що зміщує його акцент з інформування (як передачі знань) на формування компетентностей (як практичного засвоєння базових навичок діяльності), *студентоцентрований* підхід акцентує увагу на врахуванні у освітньому процесі багатосторонніх особливостей студента, що потребує педагогічного супроводу та фасилітаційної підтримки майбутнього фахівця.

Важливою умовою педагогічного процесу є ефективна взаємодія в системі «викладач-студент», що зумовлює актуальність педагогічної комунікації як предмету сучасних досліджень у психолого-педагогічних науках. Дослідниками та методологами в сфері педагогіки та педагогічної психології розроблено низку концепцій педагогічного спілкування й відповідних класифікацій комунікативних ролей педагога: *комунікативно-педагогічного функціонування*, де викладач виступає «інформатором», «другом», «диктатором», «порадником», «прохачем» та «натхненником» (Ітельсон, 1972); *гуманістичного ставлення до студента у*

взаємодії, де виділяється «розуміння студента», «визнання особистості студента», «безумовне прийняття студента як особистості» (Бех, 2003); *рольових очікувань студентів* – «фахівця в своїй галузі», «вірного друга», «психотерапевта», «взірця у всьому», «об'єкта для глузувань», «поліцейського» (Пряжников, Пряжнікова, 2008); *стильові особливості спілкування лектора*, де визначаються моделі та відповідні позиції лекторського спілкування – «диктаторська», «неконтактна», «гіперрефлексивні», «негнучка», «вибіркового реагування», «активної взаємодії», «авторитарна» (Юсупов, 1995) тощо. В системі вищої освіти разом із сталими педагогічними ролями «лектора» (професора) та «асистента», періодично вводяться в практику закладів освіти ролі «ментора» та «тьютора», що виконують студентоцентровану організаційно-забезпечувальну функцію в оптимізації взаємодії в системі «викладач-студент» (Яковенко, Корзюк, 2020).

Рольову позицію педагога у закладі вищої освіти ми розуміємо як характеристику, що визначає його диспозиційне ставлення та характер побудови взаємодії з відповідними учасниками освітнього процесу. Так, рольова позиція «викладача» передбачає наявність відповідної рольової позиції «студента», рольова позиція «фахівця» – позицію «клієнта (споживача послуг або продукту, що надає фахівець)», рольова позиція «керівника» – позицію «підлеглого» тощо. Поняття «рольової позиції викладача в системі вищої медичної освіти» ще не є остаточно розробленим, є багатовекторним та має складну поліконтекстну структуру. Аналіз науково-педагогічних досліджень свідчить про недостатнє висвітлення проблеми взаємозв'язку педагогічної позиції викладача та формування професійної ідентичності студентів (для побудови теорії рольового впливу викладача на професійну самоідентичність студентів).

В освітньому процесі вищої школи разом із набуттям студентами фахових компетентностей відбувається формування особистісно-професійної (метапрофесійної), професійної (фахової) та навчально-професійної ідентичності. *Професійна ідентичність* майбутнього фахівця поєднує його самоусвідомлення як професіонала, прийняття ним професійної діяльності як особистісно значущої справи, оволодіння професійними цінностями як особистісними (що стають для нього автентичними), суб'єктивну атрибуцію власної приналежності до професійної спільноти, що об'єктивно виявляється у професійному (навчально-професійному) спілкуванні та професійно спрямованому функціонуванні, а також ментально структурується у ідеальному фаховому Я-образі як цільового орієнтиру в опануванні медичної освіти та професії (Андрушко, 2013; Разумна, 2019).

Формування професійної ідентичності майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я відбувається у ході ідентифікаційних процесів, які актуалізуються у студентів під час рефлексивного самовизначення та актуалізації взаємодії з учасниками освітньо-професійного процесу, де найважливішу роль відіграє спілкування із педагогом.

Мета статті полягає у спробі окреслити науково-практичну проблему взаємозв'язку актуалізації педагогом рольових позицій «зрілої особистості», «фахівця», «ефективного студента» у педагогічній взаємодії та процесом формування особистісно-професійної (метапрофесійної), фахової, та навчально-професійної ідентичності у студентів у закладах вищої медичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Професійна ідентичність виступає стабілізатором особистісної, фахової, розвивальної навчально-професійної спрямованості майбутнього фахівця, являє собою ментальне джерело побудови образу ідеального Я. У мотиваційному аспекті професійна ідентичність являє собою джерело внутрішньої мотивації у навчанні, яка спрямовує майбутнього фахівця на формування та вдосконалення певних власних професійно важливих характеристик і компетентностей, намагання відповідати соціалізаційним нормам та сучасним вимогам професійної спільноти, до якої він апіорі зараховує себе. Відсутність у студента професійної ідентичності, як власного ментального співвідношення із професіоналом, спонукатиме його до актуалізації зовнішньої мотивації навчально-професійної діяльності – формальної (задля диплому), оцінкової (задля високих та уникання поганих оцінок), загально пізнавальної (для загального саморозвитку), вузько особистісною (для самоствердження в очах значимої персони) тощо (Разумна, 2019).

Становлення ідентичності студента в закладі освіти відбувається у процесах *ідентифікації* ним педагога як референтної особистості, *самоідентифікації* через наслідування його важливих рис та рольових позицій, *рефлексії* оцінок викладача його рольових проявів.

Базовим ментальним процесом у формуванні професійної ідентичності майбутнього фахівця є *самоідентифікація*. Під самоідентифікацією ми розуміємо ментальний процес самопізнання, самокатегоризації (самовизначення) та «ментального самоконструювання» за допомогою об'єктивованого практичного релевантного критерію, що «вичерпується» з референтної особи як об'єкта самоідентифікації. Відбувається синтез існуючих уявлень про себе із критерієм, що «визначений» як важлива характеристика референтної особистості. Так, наприклад, студент, як майбутній фахівець в сфері охорони здоров'я, порівнює себе із медичним фахівцем за критерієм «вміння визначати симптоми певного соматичного розладу», усвідомлює міру власної готовності до виконання цієї клінічної дії. У самовизначенні власної ідентичності суб'єкт не тільки усвідомлює актуальні власні характеристики відповідно до релевантного критерію і окреслює образ «реального Я», а й усвідомлює суттєві ознаки самого критерію, як практичного еквіваленту ідеального Я. Образ ідеального професійного Я, ментально побудований в результаті отожднення себе із професіоналом, є особливо важливим для студента, оскільки у ньому проектується суб'єктивна мета професійного опанування. Так, студент

актуалізує процес самоідентифікації із референтним фахівцем як практичним зразком втілення ідеального Я, спостерігаючи безпосередньо за його поведінкою у професійній діяльності. При цьому загальні уявлення про ідеал, що сформувались на підставі теоретичного опанування та знання відповідних соціальних стереотипів, зважаючи на демонстрацію фахівця-майстра, конкретизується: образ ідеального Я в структурі ідентичності набуває чуттєвих, опредмечених ознак, які дозволяють реалізовувати його як практичний інструмент професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Професійна самоідентифікація є процесом визначення суб'єктом власних «професійно значущих рис» за зовнішнім об'єктивованим професійним критерієм (відповідності вимогам до фахівця, еталонних рис тощо). Ментальне «примірювання» еталонних критеріїв на себе у майбутнього фахівця проявляється у рефлексивному відчутті придатності до обраної професії.

Ідентифікація є процесом визначення (пізнання та оцінки) характеристик зовнішнього об'єкта (особи) за допомогою власних критеріїв. Так, власні суб'єктивні цінності можуть слугувати особистості інструментом для оцінки іншої особи. Наприклад, студент, що поділяє диспозиційну цінність «альтруїстичного ставлення лікаря до пацієнта як системоутворюючого вектору виконання ним професійних обов'язків», за цим критерієм буде ідентифікувати викладача-лікаря, якого він спостерігає у професійно-практичній діяльності. Викладач, що позитивно оцінений студентом за цим значущим для студента критерієм, набуває в «його очах» суб'єктивного статусу референтної особистості, а в протилежному випадку – такої «референтації» особистості викладача для студента не відбувається.

Професійна ідентифікація – визначення характеристик зовнішнього об'єкта (професії, професіонала, професійної спільноти, професійних умов тощо) за власними особистісно-професійними критеріями (очікуваннями, опанованими уявленнями, досвідом, цінностями тощо). Суб'єкт, який ідентифікує професію за власними сформованими критеріями, диференціює серед інших «свою». При розбіжності професійних рис фахівця та особистих очікувань студента, що намагається визначити власні відповідні характеристики, він може «розтотожити» себе із професією і опинитись в стані професійної маргінальності (Бутиліна, 2012).

Для активації ідентифікаційних процесів у студентів, що формують в них адекватну професійну ідентичність, важливо забезпечити *референтність* об'єкта самоідентифікації (що слугує прикладом), яким в освітньому процесі вищої школи є педагог. Педагог постає перед студентами у значимих для них контекстах – особистісному, фаховому, навчально-педагогічному, де розкривається у релевантних рольових позиціях «зрілої особистості», «кваліфікованого фахівця», «коуча ефективного студента».

Процеси формування професійної компетентності та професійної ідентичності студентів взаємопов'язані, але розрізняються за механізмами педагогічних впливів. При формуванні професійної компетентності педагогічний вплив забезпечується через надання необхідних знань студентам для опанування та постановки навчальних теоретичних та практичних завдань для виконання. У результаті студент набуває необхідну теоретичну обізнаність та практичні навички. При формуванні професійної ідентичності педагогічний вплив здійснюється через ідентифікаційну демонстрацію рольових позицій та фасилітаційну підтримку викладачем студентів при їх відтворенні. У відповідь на такий вплив студент ментально «конструює» власне Я та закріплює власну рольову суб'єктність у особистісно-професійній, фаховій та навчально-професійній діяльності.

В ситуації взаємодії студентів із викладачем актуалізуються дві групи процесів, що обумовлюють становлення їхньої ідентичності: перший – самодетермінований як самовизначення та самоконструювання на підставі спостереження за викладачем як зразком, другий – детермінований викладачем як самоідентифікацію студента через усвідомлення оцінки відповідності його рольових проявів з боку викладача, що фасилітує та ментально закріплює його самоідентифікаційний образ.

Якщо освітній процес в закладі вищої медичної освіти не супроводжується демонстрацією релевантних позицій педагога як особистості з її ставленням до професії, як професіонала-лікаря з його ставленням до фахових норм, методів діяльності, колег та пацієнтів, як викладача, що визначає шляхи опанування «ефективним студентом» необхідних компетенцій, то самоідентифікація студента із викладачем не відбувається. При цьому студент знаходитиме інший об'єкт (іншу постать) самоідентифікації, зорієнтується на інші важливі для обраної постаті риси, що буде намагатись відтворювати у «самопобудові» власного Я.

Якщо в освітньому процесі викладачем не реалізується фасилітаційна підтримка студента через апріорне визнання за студентом перспективи стати кваліфікованим фахівцем та його тотожності з «ефективним студентом», то у студента може не сформуватись адекватна професійна ідентичність, не буде створюватись відчуття приналежності до окресленої соціальної групи (професіоналів даного фаху), що буде закладати тенденції до професійної деформації, а власне професійне навчання буде спонукатись зовнішніми позапрофесійними мотивами.

Вивчення професійної ідентичності студента та її формування у закладах вищої медичної освіти дозволили нам виділити три її контекстні рівні – метапрофесійний (особистісно-професійний), фаховий (власне професійний) та навчально-професійний (Разумна, 2019).

На *метапрофесійному рівні* відбувається процес оцінки обраної професії за суб'єктивними соціально-особистісними та індивідуальними критеріями студента. При цьому домінує процес ідентифікації студентом

своєї професії за власним особистісно значущим критерієм. Наприклад, студент визначає, чи є обрана професія відповідною до критерію «особистісного призначення», яке поділяє майбутній фахівець. Якщо студент не виявляє відповідності професії до власної системи ціннісних очікувань, відзначається *криза ідентичності, яка викликана професійним вибором*.

На рівні *фахової ідентичності* у студента домінує процес самоідентифікації як самовизначення за критерієм вимог професії до професіонала, відбувається ментальна побудова власного ідеалу професіонала, якому хотів би відповідати студент у майбутньому. Сучасні вимоги до фахівця, його компетентності, особистісних та професійних рис слугують основою для визначення очікувань від себе в професійному майбутньому. Студент окреслює наявну схожість та відмінність власного «реального я» з окресленим професійним ідеалом. Якщо студент не може сформулювати уявлення про свій фаховий ідеал і не уявляє потенційної здатності до його досягнення, в нього відзначається *криза ідентичності, що викликана усвідомленням власної професійної некомпетентності*.

На рівні *навчально-професійної ідентичності* у студента домінує процес динамічної самоідентифікації, за яким відбувається самопізнання власних навчально-професійних можливостей (ресурсів) опанування професії та набуття досягнутої професійної ідентичності. Якщо студент не зміг визначити власні можливості щодо опанування професії, в нього відзначається криза ідентичності, що викликана відчуттям *професійної непридатності*.

У педагогічній взаємодії із студентами викладач реалізує рольові позиції на загально-особистісному, фаховому та навчально-коучинговому рівні.

На *«особистісному рівні* рольової взаємодії» викладач постає як особистість з відповідними цінностями, життєвими позиціями, ставленням до світу, людей та себе у різноманітті самовиявлення. Самопрезентація викладачем цієї рольової позиції проявляється у демонстрації власного ставлення до тих аспектів реальності, які є важливими для студента. В процесі такої взаємодії у студента відбуваються ідентифікаційні процеси – ідентифікація викладача за власними цінностями та самоідентифікація (визначення себе) за значущими характеристиками викладача. Ідентифікація викладача здійснюється студентом за найбільш важливими ціннісними критеріями. При високій оцінці викладача студентом педагог набуває для майбутнього фахівця суб'єктивного статусу референтної особистості. При референтності викладача як особистості, майбутній фахівець «самоідентифікує» способи практичного виявлення зрілої особистості. Підтримка відтворених особистісних диспозицій студента викладачем в процесі взаємодії фасилітує їх прийняття студентом як власні орієнтири. Якщо викладач висловлює впевненість, що студент має потенціал бути в перспективі розвиненою особистістю і реалізовувати відповідні цінності, то це спонукає до автентичної відповідних цінностей. При цьому викладач демонструє поважне ставлення до студентів як особистостей.

Важливою щодо професійної спрямованості є особистісно-професійна позиція викладача, що впливає на становлення метапрофесійної ідентичності майбутнього фахівця. На метапрофесійному рівні ми визначили наступні найважливіші контексти: «місце професії у самовизначенні особистості» та «ставлення особистості до представництва власної професії та професійної спільноти у суспільстві». Аналіз «місця професії у особистісному самовизначенні» показав наявність двох основних тенденцій – перша, згідно якої професія виконує системостворюючу функцію для особистості, друга, відповідно до якої професія являє собою інструмент реалізації інших позапрофесійних цінностей особистості. В контексті ставлення особистості до суспільства як представника професії та спільноти показав наявність двох тенденцій – «активну», що займає професіонал у захисті професійної позиції у суспільстві, та «пасивну», що розглядає себе як окремого професіонала, не зважаючи на роль професійної спільноти у суспільстві.

На «фаховому рівні» відповідно із «презентаційним феноменом» викладач постає як фахівець із відповідним рівнем професійної майстерності, кваліфікації, професійного ставлення до якості своєї діяльності. Така *презентація* викладачем його професіоналізму супроводжується *самоідентифікацією* студента, який опановує на візуально-чуттєвому рівні спосіб виконання професійної діяльності. Демонстрація викладачем своєї професійної діяльності може відбуватись в межах усвідомленої цілеспрямованої самоідентифікації студента, а також без спеціальних установок на визначення особливостей практичного професійного процесу, спонтанно, де студент може помічати певні стиліові нюанси професійної діяльності, які навіть сам фахівець може не усвідомлювати. Фасилітаційна підтримка студента на особистісному рівні виявляється у повазі студента як особистості, що реалізується у актуалізації у них віри у можливість особистісного та соціального розвитку. Педагогічною помилкою є певне дистанціювання від забезпечення ідентифікаційного процесу в системі взаємодії «викладач-студент» на особистісному рівні, що виявляється закритістю особистісної власної позиції викладача, відсутністю фасилітаційних впливів, переважно негативною оцінкою студентів щодо перспектив їхнього особистісного розвитку.

На фаховому рівні демонстрація викладачем своєї професійної майстерності актуалізує процес фахової практичної самоідентифікації студентів. Забезпечення відкритості для спостереження професійного процесу, що здійснюється викладачем-фахівцем дає можливість його чуттєвого наочного опанування. Фасилітаційна підтримка виконання студентами фахових дій виявляється у визнанні у них пропедевтичної відповідності

фаховим вимогам та компетентностям. Педагогічною помилкою в освітньому процесі є відсутність фахової демонстрації, або її наявність без коментарів, що давали б відчутти можливість опанування такої діяльності, а також відсутність фасилітаційної підтримки студентів у їх фаховому самовизначенні.

На навчально-професійному рівні ідентифікаційний процес забезпечується при актуалізації викладачем ролі коуча, що демонструє способи опанування професії «ефективним студентом». Відсутність демонстрації «ефективного студента» як зразка виконання навчально-професійних дій, відсутність рекомендацій щодо прийомів опанування навчальним змістом та формування відповідних компетенцій утруднює навчально-професійну ідентифікацію студентів. Фасилітаційною підтримкою студента в його навчально-професійній діяльності є інформування про тожність навчально-пізнавальних труднощів, які долав сам викладач при опануванні професією в минулому та демонстрація їх можливостей в опануванні необхідним матеріалом. Педагогічною помилкою щодо актуалізації навчально-професійної ідентичності студента є відсутність артикуляції позитивних очікувань від студентів з боку викладача щодо їх можливості впоратись з навчальними завданнями, та зосередження на нищівній критиці процесу професійного оволодіння. У студента формується «навчена безпорадність» щодо професійного опанування.

В цілому вплив рольових позицій педагога як зрілої особистості, компетентного фахівця, коуча (демонструє способи опанування ефективного студента) реалізується через демонстрацію та фасилітацію. Зважаючи на сутність рольових позицій їхній педагогічний вплив відповідає сучасним педагогічним підходам, що реалізуються при підготовці майбутніх медичних фахівців: роль «зрілої особистості» – особистісному підходу, «фахівця» – компетентнісному, «ефективного студента» – студентоцентрованому. Актуалізація викладачем комунікативно-педагогічних дій – рольової демонстрації та фасилітаційної підтримки студентів – обумовлюють формування професійно зумовлених ідентичностей студентів (див. табл.1).

Таблиця 1

Відповідність рольових позицій викладача й формування професійно зумовлених ідентичностей студентів

Рольові позиції викладача	«Зріла особистість»	«Кваліфікований фахівець»	«Коуч» («ефективний студент»)
ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ	<i>особистісно-орієнтований підхід</i>	<i>компетентнісний підхід</i>	<i>студенто-центрований підхід</i>
<i>Демонстрація рольових позицій викладача</i>	Демонстрація особистісної позиції викладача	Демонстрація професійної компетентності при виконанні відповідних професійних дій	Демонстрація необхідних навчально-професійних способів опанування професії
<i>Фасилітаційна підтримка рольової самоактуалізації студентів викладачем</i>	Визнання ціннісного ставлення до професії та особистісно-професійної перспективи студентів (особистісно-професійні цінності)	Визнання обраного студентом фахового ідеалу та визнання професійно-пропедевтичних здібностей як потенціалу його досягнення	Визнання суб'єктивного потенціалу (навчально-професійних здібностей) студентів щодо опанування ними професії
Професійно зумовлені ідентичності студентів	Метапрофесійна ідентичність	Фахова ідентичність	Навчально-професійна ідентичність

Рольова позиція «зрілої особистості» реалізується в парадигмі особистісного підходу до формування фахівців і через відповідну актуалізацію та фасилітаційну підтримку сприяє формуванню метапрофесійної ідентичності, рольова позиція «кваліфікованого фахівця» реалізується в парадигмі компетентнісного підходу до формування фахівців і через відповідну актуалізацію та фасилітаційну підтримку сприяє формуванню фахової ідентичності, а рольова позиція «ефективного студента» реалізується в парадигмі студентоцентрованого підходу до формування фахівців і через відповідну актуалізацію та фасилітаційну підтримку сприяє формуванню навчально-професійної ідентичності студентів.

Висновки. Рольові позиції «зрілої особистості», «компетентного фахівця-лікаря», «коуча, що демонструє способи опанування ефективного студента», які актуалізуються педагогом у взаємодії із студентами, безпосередньо пов'язані із формуванням у майбутніх лікарів метапрофесійної, фахової та навчально-професійної ідентичності. Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення особливостей впливу кожної з рольових позицій на кожному з етапів навчання у закладі вищої медичної освіти.

Список використаних джерел

- Андрушко, Я. (2013). Професійна ідентичність особистості як психологічний феномен. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 19, 104-110.
- Атанов, Г. (2007). *Теорія діяльнісного навчання*. Київ: Кондор.
- Бех, І. (2003). *Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади* (Кн. 1). Київ: Либідь.
- Бутиліна, О. (2012). Професійна маргінальність студентів. *Вісник Львівського університету*, 6, 81-87.
- Волкова, Н., Степанова, А. (2018). Фасилітатор як важлива рольова позиція сучасного викладача вишу. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія*, 1, 228-234. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2018_1_39.
- Дубасенюк, О. (2012). *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Кудрявцева, Т. (2018). *Студентоцентризоване навчання як сучасна парадигма вищої освіти*. Взято з https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Kudriavtseva_pedagog-chyt2018.pdf
- Панфілов, Ю., Фурманець, Б. (2017). Компетентнісний підхід в освіті: досвід, проблеми, перспективи. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 3, 55-67.
- Разумна, А. (2019). Педагогічні чинники формування професійної ідентичності майбутнього медичного фахівця в умовах вишу. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 1, 16-28.
- Яковенко, Ю., Корзюк, О. (2020). Нові ролі та функції викладача вищої школи в сучасних умовах. *Інноваційна педагогіка*, 23, 139-143.

References

- Andrushko, Ya. (2013). Profesiina identychnist osobystosti yak psykhologichnyi fenomen [Professional identity of a person as a psychological phenomenon]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykhologii, pedahohiky* [Actual problems of sociology, psychology, pedagogy], 19, 104-110 [in Ukrainian].
- Atanov, H. (2007). *Teoriia diialnisnoho navchannia* [Theory of activity learning]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
- Bekh, I. (2003). *Vykhovannia osobystosti: Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnologichni zasady* [Education of personality: Personality-oriented approach: theoretical and technological principles] (Book 1). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Butylina, O. (2012). Profesiina marhinalnist studentiv [Professional marginality of students]. *Visnyk Lvivskoho universytetu* [Bulletin of Lviv University], 6, 81-87 [in Ukrainian].
- Dubaseniuk, O. (2012). *Profesiina pedahohichna osvita: osobystisno oriientovanyi pidkhid* [Professional pedagogical education: personality-oriented approach]: monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Iakovenko, Yu., & Korziuk, O. (2020). Novi roli ta funksi vykladacha vyshchoi shkoly v suchasnykh umovakh [New roles and functions of a high school teacher in modern conditions]. *Innovatsiina pedahohika* [Innovative pedagogy], 23, 139-143 [in Ukrainian].
- Kudriavtseva, T. (2018). *Studentotsentrovane navchannia yak suchasna paradyhma vyshchoi osvity* [Student-centered learning as a modern paradigm of higher education]. Retrieved from https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Kudriavtseva_pedagog-chyt2018.pdf [in Ukrainian].
- Panfilov, Yu., & Furmanets, B. (2017). Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: dosvid, problemy, perspektyvy [Competence approach in education: experience, problems, prospects]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami* [Theory and Practice of Social Systems Management], 3, 55-67 [in Ukrainian].
- Razumna, A. (2019). Pedahohichni chynnyky formuvannia profesiinoi identychnosti maibutnoho medychnoho fakhivtsia v umovakh vyshu [Pedagogical factors of formation of professional identity of the future medical specialist in the conditions of higher education]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami* [Theory and practice of social systems management], 1, 16-28 [in Ukrainian].
- Volkova, N., & Stepanova, A. (2018). Fasylitator yak vazhlyva rolava pozytsiia suchasnoho vykladacha vyshu [Facilitator as an important role position of a modern university teacher]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedahohika*

i psykholohiia [Bulletin of Alfred Nobel University. Pedagogy and psychology], 1, 228-234. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vducp_2018_1_39. [in Ukrainian].

RAZUMNA A.

Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education, Kharkiv, Ukraine

ROLE POSITIONS OF THE TEACHER AS A FACTOR OF FORMATION OF PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE DOCTORS

The article reveals the influence of the role positions of "mature personality", "qualified specialist", "coach (effective student)", chosen by the teacher-doctor in cooperation with medical students, on the formation of their personal-professional (metaprofessional), professional and educational professional identity. It is stated that professional identity is a stabilizer of personal, professional, developmental educational and professional orientation of the future specialist, is a mental source of building the image of the ideal self. It is noted that in the motivational aspect and improvement of certain own professionally important characteristics and competencies, attempts to meet the socialization norms and modern requirements of the professional community, to which he a priori belongs. The formation of the student's identity in the educational institution occurs in the processes of identification of the teacher as a reference person, self-identification through imitation of his important traits and role positions, reflection of the teacher's assessments of his role manifestations. It is shown that the actualization by the teacher of certain role positions in interaction with students gives them the opportunity to self-identify as individuals, future medical professionals, effective students through the vicar's mastery of specific practical actions. Facilitation support by the teacher of students' actualization of relevant role positions promotes self-affirmation of their respective identities. It is established that in the situation of students' interaction with the teacher two groups of processes are actualized, which determine the formation of their identity: the first - self-determined - is realized as self-determination and self-construction on the basis of observation of the teacher as a model. his role manifestations on the part of the teacher, who facilitates and mentally consolidates his self-identification image.

It is determined that the pedagogical essence of the teacher's role positions corresponds to modern pedagogical approaches that are implemented in the training of future medical professionals: the role of "mature personality" - personal approach, "specialist" - competence, "effective student" - student-centered.

Key words: *personal, professional, educational-professional role positions of the teacher; personal-professional (metaprofessional), professional, educational-professional identity of the future doctor*

Стаття надійшла до редакції 17.03.2021 р.

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.27.247117>
УДК 378.016.043:811

TETIANA SOKURENKO

ORCID: 0000-0002-3067-2882

OLENA KONONENKO

ORCID:0000-0002-8307-9302

ALINA KRYSH TAL

ORCID:0000-0003-4671-7114

Higher Educational Establishment "Poltava University of Economics and Trade"

USING GROUP-BASED METHODS IN A FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM WITH STUDENTS OF HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

The article deals with the problem of using group-based foreign language learning in higher education establishments. The emphasis is on the advantages of small-group work in the foreign language classroom. The general models of using small groups are described in the article.

Keywords: *group work, small-group work, learning teams, interactive teaching methods.*

Problem statement. During the reform of higher education in Ukraine, it is important to find new forms and methods of organizing the educational process, which would contribute to the formation of an active, creative, competitive personality of the future specialist. In other words, it is necessary to create conditions under which the